

джмента и экологической политики для ОАО "Вадан Ярдыс Океан", исходя из особенностей процесса судостроения.

Ключевые слова: система экологического менеджмента, окружающая среда, экологическая политика, экологический аспект, парниковые газы.

Ryzhkov S.S., Blagodatniy V.V., Remeshevskaya I.V. Greenhouse gases emissions reducing by introduction of ecological management system on shipbuilding plants.

Condition, problems and prospects of the reduction surge hotbed gas on shipbuilding by introducing the of ecological management system, are analyzed. The concept of ecological management system and the ecological policy for Stock Company "Wadan Yards Ocean" is offered coming from particularities of the process of the shipbuilding.

Keywords: ecological management system, environmental, ecological policy, ecological aspect, hotbed gases.

УДК 378.014+681.322

*Проф. С.С. Рижков, д-р техн. наук;
доц. І.Ю. Потай, канд. техн. наук –*

НУ кораблебудування ім. адмірала Макарова, м. Миколаїв

**ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗІ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ "ЕКОНОМІКА ДОВКІЛЛЯ ТА ПРИРОДНИХ
РЕСУРСІВ" У НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ**

Поєднання перехідного стану України та обмежена довіра в суспільстві до наявної еколого-економічної сфери насправді дає шанс для стратегії руху на випередження і радикальних змін. Відкриття у Національному університеті кораблебудування ім. адмірала Макарова спеціальності 8.000010 "Економіка довкілля та природних ресурсів" має за мету підготовку саме таких фахівців-експертів, спроможних вирішувати комплексні еколого-економічні проблеми на всіх рівнях управління: національному, регіональному та місцевому.

Ключові слова: Південний регіон, екологічна безпека, екологічна рівновага, економіко-екологічні умови, економіка довкілля, реструктуризація, ринок праці.

Сучасний розвиток світової спільноти потребує вирішення питань раціонального використання природних ресурсів та їхнього відновлення за допомогою економічних механізмів. Вже багато років у країнах Європи здійснюють підготовку магістрів із напрямку "Економіка довкілля та природних ресурсів". За допомогою ЄС в Україні також розпочато підготовку фахівців з цього напрямку. Але ж у сучасному стані, фахівців у цієї сфері не достатньо, особливо це стосується Південного регіону – Миколаївської, Херсонської та Одеської областей. Погіршення стану природно-ресурсного потенціалу Південного регіону, своєю чергою, спричинює зниження продуктивності природного капіталу суспільного відтворення через скорочення сталого потоку природних благ й екологічних послуг. Внаслідок цього звужуються конкурентні можливості виробництва та отримання стабільного доходу, що негативно впливає на процес формування національних конкурентних переваг, рівень конкурентоспроможності української економіки.

Миколаївська область, як і весь Південний регіон України, є провідною індустріальною частиною держави з численним населенням, має статус

великого багатofункціонального адміністративного, наукового, економічного та культурного центра України і характеризується потужною, багатогалузеву промисловістю, що займає важливе місце у структурі народногосподарського комплексу України.

У загальнореспубліканському поділі праці на частку Миколаївської області припадає до 2,5 % промислової продукції. Промислові підприємства області забезпечують до 40 % обсягу продукції суднобудування України, близько 90 % республіканського виробництва газових турбін, 80 % обсягу глинозему – сировини для виробництва алюмінію тощо.

Пріоритетна галузь економіки Миколаївщини – суднобудування – представлена в обласному центрі великими суднобудівними підприємствами та проектними організаціями. Основною продукцією цих підприємств є танкери, суховантажі, контейнеровози, рефрижератори, траулери, плавучі готелі, катера, яхти тощо. Характерною особливістю суднобудівних підприємств є наявність власних плавзасобів – буксирів та плавспоруджень. У Миколаївській області функціонують чотири морських порти і один річковий порт, які входять до єдиного Дніпро-Бузького транспортного вузла. Також у Миколаєві функціонує низка підприємств, робота яких пов'язана з портово-транспортною або суднохідною діяльністю.

За оцінками експертів, у найближчі 3-4 роки обсяги перевезень через українські водні транспортні інфраструктури зростуть до 65-75 млн т (зокрема 25-30 млн т нафтопродуктів, 20-25 млн т сипучих вантажів, до 1 млн контейнерів). При цьому аналіз можливостей українських транспортних вузлів, з погляду пропускної спроможності, перспектив розвитку та інвестиційної привабливості, свідчить про значні переваги саме ДБТВ, який перебуває на перехресті залізничних та автомобільних шляхів перевезення експортно-імпорتنих та транзитних вантажів. ДБТВ є морськими воротами для українських та білоруських підприємств промислового комплексу, що розташовані у басейні Дніпра. Він розташований у закритій та захищеній акваторії, оснащений розвиненим морським портовим комплексом державного та недержавного секторів економіки, має перспективи розвитку великовантажного судноплавства і дає змогу створити нові спеціалізовані портові комплекси (до 70 млн т) поблизу функціонуючих транспортних інфраструктур.

Сприятливими чинниками економіко-географічного положення Миколаївської області є її близькість до великих промислових центрів Донецько-Придніпровського регіону та вихід до Чорного моря. Зазначені чинники у сукупності із наявністю судноплавних артерій сприяють розвитку портового господарства і водного транспорту Миколаєва, а саме становленню його позиції як потужного транзитного транспортного вузла республіканського та міжнародного значення.

Наявний у регіонах України, зокрема у Миколаївській області, економічний механізм екологічного управління здебільшого оперує групою таких регуляторів екологічної поведінки товаровиробників, які змушують їх обмежувати свою природоруйнівну діяльність згідно з вимогами нормативних актів, постанов і законів. Такий механізм не спонукає до використання еколо-

гічно безпечних способів господарювання, скоує природоохоронну діяльність, обмежує запровадження інноваційних екологоорієнтованих технологій, що спричинює закономірне погіршення якості довкілля. Отже, виявляється неконструктивність економічного інструментарію наявного механізму, який не здатний заохотити суб'єктів господарювання задля досягнення екологічних цілей і створити необхідні фінансові умови для реалізації природоохоронних заходів у Миколаївській області та загалом у Південному регіоні.

Сучасні масштаби екологічних змін створили реальну загрозу життю і здоров'ю громадян України, її національній безпеці, зокрема й у Миколаївській області. Так, одним з найважливіших завдань на сьогодні є ще не вирішені проблеми інтегрованого управління басейном Південного Бугу в таких районах Миколаївської області, як Вознесенськ, Южноукраїнськ, Первомайськ. Ситуація у басейні характеризується не з кращого боку: наслідок порушення співвідношення природних і господарських об'єктів – розбалансування унікальної екосистеми, надмірне зарегулювання ріки (тільки у верхньому плінні її припливу Інгулу налічується 770 ставків), замулювання, забруднення стічними водами і т. ін. Так, наприклад, Вознесенськ найближчим часом може повністю втратити статус судноплавного міста.

Одна із цілком можливих у майбутньому екологічних проблем водойм на території регіонального ландшафтного парку "Приінгульській", зокрема річки Березовки, пов'язана з активізацією роботи гірничо-збагачувального комбінату у Кіровоградській області, що колись будував "весь СЕВ", і який після розвалу СРСР перебував "у неробочому стані". Стоки ГОК здатні перетворити квітучі береги у пустелю.

Одним з концептуальних завдань є проблема підтоплення в регіоні, що потребує комплексного підходу, оскільки сильно залежить від господарської діяльності у басейнах водойм. Частиною рішення може стати мінімізація прояву техногенних чинників у районах басейнів рік Інгул і Південний Буг. 15 квітня 2009 р. у Вінниці було створено Басейнову раду ріки Південний Буг, що важливо для прийняття Стратегічного плану дій у басейні П. Бугу, який комплексно поєднує питання інтегрованого управління водними ресурсами, збереження біорозмаїтості та збалансованого ведення сільського господарства в названому басейні.

Державне управління охорони навколишнього середовища в Миколаївській області запропонувало проект Чорноморської програми "Ветландс Інтернешнл" "У напрямку до комплексного об'єднання збереження водно-болотної розмаїтості, водного управління та сільського господарства в Україні. Пілотний проект у басейні ріки Південний Буг", пріоритетним напрямком якого є збереження басейнів рік Миколаївського регіону, зокрема, Інгулу, лівого припливу Південного Бугу, довжина якого в нашій області становить 179 км, їхньої флори і фауни. Одним із головних завдань цього проекту вбачають у розробленні наукового обґрунтування зі створення восьми об'єктів природно-заповідного фонду і підготовці відповідних кваліфікованих фахівців, яких, на жаль, у нашому регіоні, недостатньо.

В Основних напрямках державної політики України в галузі охорони навколишнього середовища, використанні природних ресурсів і забезпеченні екологічної безпеки наголошено, що територіальний розподіл суспільних інтересів у галузі охорони природи визначають обсяги природних геоекосистем і ділиться на: загальнодержавні, регіональні та місцеві.

Такий характер просторового поділу навколишнього середовища створив територіальну невідповідність між адміністративними одиницями й системами навколишнього середовища як об'єктами управління. Тому виникає необхідність у виділенні регіонального рівня управління природоохоронними заходами, насамперед для рішення завдань планування й використання інвестицій природоохоронного призначення, що, своєю чергою, дасть змогу цілковито враховувати територіальні інтереси у створенні екологічно безпечного навколишнього середовища.

Одним із найважливіших чинників забезпечення переходу суспільства до моделі сталого розвитку є підвищення економіко-екологічної ефективності господарської діяльності регіонів. Йдеться про необхідність зменшення обсягів природних ресурсів, що витрачаються на кожну одиницю виробленої продукції (а у підсумку – одиницю грошового еквівалента ВВП), зниження кількості забруднювальних речовин, відходів, утворення яких пов'язане з виробництвом одиниці продукції кожного із секторів (галузей) господарства та економіки загалом.

Перед економікою Миколаївської області стоїть завдання її глибокої реструктуризації та оновлення, створення умов для прискореного технологічного переозброєння виробництва, забезпечення конкурентоспроможності продукції, водночас зменшуючи рівень негативних впливів на довкілля. Економічна політика може бути ефективною тільки за умови збереження довкілля з одночасною оптимізацією процесів прийняття рішень у різних галузях економіки.

У непростих економіко-екологічних умовах, що склалися нині в усіх регіонах України, одним із найефективніших шляхів вирішення зазначених проблем є перехід до екологічно безпечних чистих виробництв, які передбачають можливість продукування товарів та послуг з мінімальним впливом на довкілля. Воно є не лише екологічною стратегією, а й не заперечує і не перешкоджає розвитку будь-якої сфери людської діяльності. Головна мета – запровадження концептуальних засад стратегії у сфері раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища, а також їхня практична реалізація з метою сталого економічного та соціального розвитку держави.

Серед завдань, вирішення яких передбачає досягнення поставленої мети, особливе місце посідає створення системи екологічної освіти, виховання та інформування громадськості про стан довкілля, впливи на нього з боку різних суб'єктів господарювання та заходи щодо його покращання. Цим самим на державному рівні визнано та підтримано, що лише за наявності фахівців з новим мисленням можливо реалізувати принципи сталого розвитку, виголошені та задекларовані конвенцією ООН про зміну клімату у 1992 р.,

вимогами Кіотського протоколу до цієї конвенції у 1997 р. та на 63-й сесії ГА ООН у 2008 р. про підготовку Екологічної Конституції Землі.

На півдні України фахівців з напрямку "Економіка довкілля та природних ресурсів" не готують. Підготовку цих фахівців в Україні ведуть тільки в Національному лісотехнічному університеті (м. Львів), у Сумському державному університеті (м. Суми), Харківському національному університеті ім. В.Н. Кармазіна (м. Харків) та Національному університеті водного господарства та природокористування (м. Рівне). Тому підготовка магістрів зі спеціальності 8.000010 "Економіка довкілля та природних ресурсів", яку організовує наш університет, дасть змогу забезпечити Південний регіон конкурентоспроможними фахівцями – економістами-екологами.

Відкриття в Національному університеті кораблебудування ім. адмірала Макарова спеціальності 8.000010 "Економіка довкілля та природних ресурсів" на освітньо-кваліфікаційному рівні магістр має за мету підготовку саме таких фахівців-експертів, спроможних вирішувати комплексні еколого-економічні проблеми на всіх рівнях управління: національному, регіональному та місцевому, здатних мислити глобальними категоріями і приймати рішення, які дають змогу створити умови для гармонійного поєднання інтересів людини у сфері матеріального виробництва та охорони довкілля, тобто інтегрувати аспекти охорони довкілля в усі сфери її діяльності, реалізуючи на практиці концепцію сталого розвитку.

Навчальний план підготовки магістрів зі спеціальності 8.000010 "Економіка довкілля та природних ресурсів" у Національному університеті кораблебудування охоплює такі дисципліни: "Проблеми екологічної безпеки", "Менеджмент довкілля підприємств", "Охорона праці в галузях", "Теорія сталого розвитку", "Філософські засади сталого розвитку". "Екологічна економіка", "Економіка довкілля", "Методи аналізу еколого-економічних систем", "Менеджмент природних ресурсів", "Ресурсозберігаючі технології", "Економічний аналіз інвестиційних проектів", "Оптимізація природокористування", "Екологічний туризм", "Прикладний екологічний маркетинг", "Еколого-економічні основи ресурсозбереження", "Еколого-економічна оцінка природного середовища", "Методологія та організація наукових досліджень", "Еколого-економічні аспекти управління проектами", "Оцінка економічної ефективності природоохоронних заходів", "Екологічна політика", "Регіональне природокористування", "Сучасні методи економічних досліджень", "Екологічні аспекти міжнародних економічних відносин". Варіативну частину навчального плану розроблено згідно з переліченими вище еколого-економічними особливостями та вимогами Миколаївської області та Південного регіону.

Результати моніторингу ринку праці на підприємствах Миколаївської області та деяких підприємств Херсонської, Одеської областей та Автономної Республіки Крим підтверджують необхідність підготовки кваліфікованих економістів-екологів не менш ніж 30 осіб щорічно.

На основі наведеного вище, можна зробити висновок про нагальну потребу у фахівцях зі спеціальності "Економіка довкілля та природних ресурсів" у Південному регіоні для якісного переходу від економічної оцінки всіх

сфер матеріального виробництва до еколого-економічної оцінки, що дасть змогу об'єктивніше вимірювати ефективність суспільного виробництва, з погляду перспектив сталого розвитку та виявить обов'язковий взаємозв'язок економічного ефекту, який досягається внаслідок виробничо-господарської діяльності, з екологічним ефектом. Це надасть змогу відобразити цей взаємозв'язок в інтегральному еколого-економічному ефекті та підвищити рівень регіональної та державної конкурентоспроможності.

Рыжков С.С., Потай И.Ю. Обоснование перспектив подготовки магистров по специальности "Экономика окружающей среды и природных ресурсов" в Национальном университете кораблестроения

Сочетание переходного состояния Украины и ограниченное доверие в обществе к имеющейся эколого-экономической сфере в действительности дает шанс для стратегии движения на опережение и радикальных изменений. Открытие в Национальном университете кораблестроения им. адмирала Макарова специальности 8.000010 "Экономика окружающей среды и природных ресурсов" имеет целью подготовку именно таких специалистов-экспертов, способных решать комплексные эколого-экономические проблемы на всех уровнях управления: национальном, региональном и местном.

Ключевые слова: Южный регион, экологическая безопасность, экологическое равновесие, экономико-экологические условия, экономика окружающей среды, реструктуризация, рынок труда.

Ryzhkov S.S., Potay I.Yu. Substantiation of prospects of preparation of masters on a specialty "Economy of an environment and natural resources" in national university of shipbuilding named after admiral Makarov

Association of a transitive condition of Ukraine and the limited trust in a society to existing ecologic-economic sphere actually gives chance for strategy of movement for an advancing and radical changes. Opening at National university of shipbuilding name of admiral Makarov of a speciality 8.000010 "Economy of an environment and natural resources" has behind the purpose preparation of the experts, capable to solve complex ecologic-economic problems at all levels of management: national, regional and local.

Keywords: Southern region, ecological safety, ecological equilibrium, economic – ecological conditions, economy of an environment, re-structuring, labour market.

УДК 628.4.032:551.588.74

***Проф. А.М. Рокочинский, д-р техн. наук;
проф. З.Р. Маланчук, д-р техн. наук; аспір. С.Ю. Громаченко –
НУ водного господарства та природокористування, м. Рівне***

**ПОЛІГОНИ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ ЯК ЧИННИК
ФОРМУВАННЯ ПАРНИКОВОГО ЕФЕКТУ
НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

Показано реальний стан та шляхи вирішення проблеми забруднення атмосфери парниковими газами, що утворюються у відвалах полігонів твердих побутових відходів та спричиняють виникнення парникового ефекту на регіональному рівні.

Ключові слова: тверді побутові відходи, парниковий ефект, інфільтрат, біогаз, комплекс інженерно-меліоративних заходів.

В останні роки активізувались дослідження з питань оптимізації природокористування і оздоровлення стану природного середовища як на ло-